

Zlatko DUKIĆ

Buldožer-vizija i be-ha realnost

"BULLDOZER" OF THE STRATEGIES AND BOSNIAN REALITY

(Nad projektom reformi OHR-a, koje bi od Bosne i Hercegovine – prije ili kasnije – trebalo da učine evropskiju i bolju zemlju)

Kad su se, s početka ove godine, na (ne)potrebno pompezan način pred zagodom OHR-a u Sarajevu, a uz neizbježno prisustvo novinara i uvijek poželjnih TV-kamera, uredno nacifrani i službeno raspoloženi, pored pravog pravcatog buldožera poredali zvaničnici ove države i prva postava Ureda visokog predstavnika – radi promocije **Buldožer-projekta reformi za 100 dana**, našlo se i onih koji ovo (doduše, ne baš naglas) *nisu* podržali. U isto vrijeme, bilo je i takvih koji su s optimizmom gledali na tu, evidentno *osvježavajuću* novotariju, veherentno to tumačeći kao riješenost međunarodnih predstavnika da s novom vlašću prave odlučan *zaokret*.

Kao što su oni prvi, oni što nisu odoljeli, ali su, za svaki slučaj, malo krili skepsu, spada-

li u red ipak *bolje* informisanih (ovdašnjih) poznavalaca naših neprilika, tako su, logično, oni drugi – manje ili više vezani za međunarodne institucije i, pogotovo, njihove *jasle*, o namještenju, platama ili uključenosti u konkretne (unosne) projekte, kad je riječ. U oba slučaja, međutim, mnogo toga je ostalo nejasno, nedorečeno i neizvjesno. Jedino je jasno da je u igri velika para i da će *kajmak* sa cijelog posla, ponovo, skinuti *odabrani*, oni koji su na vrijeme *uhvatili pravi voz* i našli se u brojnim ekipama realizatora ove ambiciozne zamisli.

O svemu ostalom, svoj najobjektivniji sud će dati vrijeme. A i mnogi od nas, ako to očekaju.

Lice i naličje reformi

Cijela zamisao se odvija u, najvećim dijelom, neplaniranim okolnostima i u uslovima u kojima se mnogo šta od zamišljenog iz globalnog projekta i pojedinačnih potprojekata – ni slučajno nije moglo planirati¹. Vanredno stanje u **Zajednici Srbije i Crne Gore**, poslije martovskog atentata na **Zorana Đinđića**, nužno je stvari iz temelja *moralo* izmijeniti.

Samo naivni, otužno neinformisani ili na neki treći način *iščašeni* – nisu još dokučili da se to, itekako:

- tiče, i Bosne i Hercegovine,

1 Podsjećamo: 12. marta 2003. godine, usred dana, u Beogradu je u atentatu poginuo srbijski premijer Zoran Đinđić. Taj događaj je pokrenuo lavinu, dotad uglavnom proklamativne i sklerotične borbe protiv kriminala, mafije, korupcije. Otad je svakom normalnom moralo postati jasno da se radi o prijetećoj sprezi poraženih političkih struktura i mafijskih bogatuna i da to, objektivno, predstavlja otežavajući faktor – ako ne i neizbježan korektiv – svih ozbiljnih planova demokratizacije i nužne evropeizacije Balkana, prije svega prostora nekadašnje Jugoslavije. I da je htjela, a nije, međunarodna zajednica, instalirana u našoj zemlji, nije se mogla postaviti drukčije, nego da, u neposrednoj saradnji s domaćim polugama vlasti, nešto slično počne preduzimati i u Bosni i Hercegovini. Radovi su u toku...

- da se, poput epidemije korisnog *čišćenja*, odmah prenijelo i preko Drine, na zapadne strane,

te, konačno,

- da će prvobitno projektovana zamisao doživjeti neophodne i neizbježne *korekcije*.

Pogledajmo nešto neposrednije kako bi to moglo izgledati.

Osim što je jasno da, i ovog puta, ipak mjestimično pretenciozno zamišljen set reformi nužno ima svoje *lice*, ali i *naličje*, nije teško (naprotiv!) dokučiti i to da bi bilo u zavadu s dobrim ukusom, ako bi se – u samom startu – osporile dobre namjere i optimizam reformskih aktera. No, odmah će se, na ovom mjestu, naći i oni koji će se sjetiti *Danteovog Pakla* i tamošnje tvrdnje da je *i put u pakao popločan dobrim namjerama...* Možemo eventualnu takvu intervenciju nazivati i sitničarenjem i neprimjerenom, ali – osporiti je nije moguće.

Povod za to su nam, kad smo je pročitali kao poseban, obiman prilog dnevne štampe, dala mnoga mjesta u grafičko-sadržinski nekonvencionalno spravljenom projektu. Čak nam se javila dilema, u vidu izostavljenih odgovora na pitanja da li, recimo, *usklađivanje sadržaja voznog reda međumjesnog autobusnog saobraćaja u državi BiH* – stvarno ima presudan značaj za ekonomske, privredne i, uopšte, razvojne reforme.

Ili, pak, da li projektovan *frontalni reformski nastup* na odveć mnogo područja i oblasti, koje su, uistinu, glavnim reformi – predstavlja realno ostvarljiv cilj u ciglih stotinu dana?

I tako dalje.

Lice i naličje, međutim, nije sve što privlači pažnju.

Istočno i zapadno od Drine

Ako se vratimo ponuđenom *trijanglu* važnih pitanja, onda je neophodno zadržati makar minimum pažnje na svakom od njih.

Prije svega, na pitanju **refleksija srbijanskog rata protiv mafije na be-ha stanje**.

Izgleda da i ptice na grani, samo ne nadležne bezbjednosne institucije i pojedinci, znaju da je povezanost srbijanskih gangova i političkih mafijaša sa istomišljenicima i saradnicima u dijelu BiH koji se zove Republika Srpska – i logična, i realna i nepobitna. Trebalo je da prođe više od mjesec dana od 12. marta da srbijanski organi bezbjednosti u zatvore potrpaju više od 8.500 osumnjičenih, da **Pedi Ešdaun** ode u Beograd *da ponudi saradnju i pomoć* novom srbijanskom premijeru **Zoranu Živkoviću**, a da ga ovaj – prema pisanju dijela ozbiljne štampe – propisno *verbalno išamara* i podsjeti na to da on (Ešdaun) ima sasvim dovoljno *prljavog veša* te vrste u Bosni i Hercegovini, pa nema potrebe da *turanos* u srbijanski, trebalo je da se *baci oko* i usredsredi pažnja na notorne *igračice na žici nezakonitosti* **Momčila Mandića** (nedavno uhapšenog u Beogradu), za koga je odavno javna tajna da je glavni logističar uspješnog skrivanja **Radovana Karadžića**, te **Cicka Bjelicu**, svojevrsnog romanijskog hajduka novog doba, kome se prsti odavno lijepe za sve što nije njegovo, ali jeste protivzakonito – pa da se i oficijelno (u međunarodnim i domaćim kabinetima) shvati da je **i Bosna i Hercegovina sastavni dio velikog i moćnog mafijaško-političkog lanca**, čiji vrhunac je bilo **besprizorno ubijanje Zorana Đinđića**, ali kraj se, sigurno, još ne bi vidio – da nije pre-

duzeto to što je (u Srbiji, ali ne još i kod nas) dosad preduzeto.¹

Drugi krak *trijangla* se, tako, sasvim spontano – mnogo više nego planski i sistematski – prenio preko Drine na zapad. Dakle, u Bosnu i Hercegovinu. Sasvim dovoljno da bitno utiče na korekcije prvobitno zamišljenog *buldožer*-projekta.

I da, skoro preko noći, u aprilu i maju 2003. godine otvori *dosije* neophodnih promjena u ambiciozno zamišljenom paketu reformi.

Nema sumnje u to da su se, negdje iza zavjese, do koje dopiru pipci javne znatiželje i mogućnosti saznavanja najvažnijih podataka, vrlo vjerovatno, proteklih mjeseci (mart-maj) dešavali i neki dramatični i dinamični procesi – sastavljeni od izmjena, ispravki, dotjerivanja i, svakako, manje-više uljudnih pritisaka. Oni, pritisci, morali su porijeklo, kao i prisnuđenost na korekcije projekta, imati u činjenici da je *golemom greškom* moguće, ako ne i potrebno smatrati manir autora projekta, koji su utopijski nerealno očekivali da će njegova realizacija ići bez uticaja sa strane i, pogotovo, bez potrebe da se ti uticaji uvažavaju. Pojednostavljeno kazano, niti je Bosna i Hercegovina izolovano ostrvo, koje je moguće i dalje, do u beskraj, tretirati kao *eksperimemntalnu labo-*

ratoriju, sa opitima koji nigdje drugdje, koliko se zna, nisu izvedeni, niti se ijedan od dva susjeda ove zemlje – mogu smatrati nezainteresovanim i ostati neangažovani u vezi s našim reformama.

Zagreb i Beograd via Sarajevo

Ne treba ići dalje u dokazivanju ove *teze* od nastojanja da se pravilno protumače i upotrijebe podaci iz događaja u, ostanimo samo u tom vremenskom okviru, posljednja dva-tri mjeseca². Zvanična aprilska posjeta visoke državne delegacije Bosne i Hercegovine, predvođene prvim čovjekom Vijeća ministara Adnanom Terzićem Zagrebu, zatim posjeta ino-ministra Mladena Ivanića, pa predsjednika Republike Srpske Dragana Čavića Beogradu, jesu – u konfekcijskom kontekstu *dobrosusjedskih* odnosa – za nekog možda rutinski događaji. No, kad se stvari malo bolje razaberu, to je mnogo više od – transparentno saopštene neophodnosti rješavanja spora između BiH i Hrvatske oko Ploča i Neuma i, s druge strane, potrebe za saradnjom u borbi protiv kriminala, na čemu naglašeno insistiraju Banjaluka i Beograd. Sarajevo je, u ovom slučaju, uzgred, tek forme radi, takođe pomenuto.

Bar do polovine maja, kada predsjedavajući Vijeća ministara **Terzić ide u Beograd i**

- 1 Ne čini se ni osobito brzo, a još manje efikasno reagovanje to što visoki predstavnik za BiH Pedi Ešdaun, sredinom aprila, najavljuje objavljivanje spiska opasnih kriminalaca i nepoželjnih osoba iz Bosne i Hercegovine. Šta to znači? Ili, još bolje rečeno, šta će to značiti? – pitanja su na koja nema odgovora.
- 2 Donkihotovski je, dakle krajnje neutemeljeno, vjerovati da je formalan kolaps velikodržavnih politika bivših režima Zagreba i Beograda, a na račun Bosne i Hercegovine, zauvijek ishlapio kvarni san. Politička uljudnost i diplomatska etikecija, doduše, traže da se biraju riječi i odmjeravaju stavovi, ali tvrditi da su – i novi Beograd i novi Zagreb nezainteresovani za Bosnu i Hercegovinu, za ono što se u njoj dešava i, naročito, za započete reforme, ravno je političkoj nepromišljenosti i neoprezu, koji bi se, jednog dana, opet mogli skupo platiti.

Podgoricu. Putovao je tamo ne samo zato da “ispegl” poželjnu ekvidistancu između pozicije Sarajeva prema Zagrebu i Beogradu, već i stoga da, samo dva dana prije predsjedničkih crnogorskih izbora (11. maja), s podgoričkim premijerom Milom ukanovićem razgovara konkretno i pragmatično o – Luci Bar. Što valja shvatiti kao jasnu i direktnu poruku zvaničnom, tvrdokornom Zagrebu u vezi s natezanjem oko Luke Ploče. I oko onoga što će, u vezi s tim, svakako uslijediti vrlo, vrlo brzo...

Direktna autorska tvrdnja, sasvim primjerena okrilju ovih događaja, poslije svega bi mogla glasiti samo ovako: ništa što se u BiH dešava, ništa od onoga što se u Sarajevu odlučuje – u domaćim i stranim institucijama – ne može proći bez zainteresovanosti, ako ne i

Kurz. Kovači u Sarajevu (1899. godina)

direktno, manje ili više, umiješanosti, dakle uključivanja Zagreba i Beograda.

U isto vrijeme, prigodan *demokratski* namaz na aktuelnom zagrebačkom i beogradskom režimu ne oduzima nimalo uvjerljivosti upozorenjima da se ambicije za *vazalskim* ili, još preciznije kazano, *intereseno precizno izbaždarenim lobijima (osloncima) u našoj zemlji* – konstantno i dugoročno, uzimaju kao **trajan politički adut** u metropolama našeg zapadnog i istočnog komšije.

Ako se s tim saglasimo, onda je na granici dobrog ukusa svako iščuđavanje ili, pak, obično iznenađenje – kao reakcija onoga ko se suoči s podatkom (podacima) o tome da se u Sarajevu, što će reći *ovakvoj* Bosni i Hercegovini, doslovno ništa bitno ne može dogoditi, **odlučiti ili riješiti** – a da se (*diskretan ili upadljivo*) mig za to ne dobije iz Zagreba i Beograda.

Dakako, niko važan u ovoj ozbiljnoj i kompleksnoj igri nije, valjda, ni nainvan, ni neoprezan. Bar ne toliko da bi, s jedne strane, ovo o čemu se govori pokazao *ašićare* jasno, a, s druge strane – ni da bi to činio bez znanja (aminovanja) **Brisela i Strazbura**. A potom, svakako, i **Haga**... Za svaki slučaj!

Šta bi mogao biti konačan cilj te *igranke*, i teško je, ali i nije teško pogoditi.

Nedavno putovanje *na instrukcije* **Pedija Ešdauna** u Brisel – docurilo je nekako do autora ovih redova – u sušitni se svodilo ne na *uvijanje ruke* Visokog predstavnika, kakav je običaj bio u nekim bivšim prilikama, već na to da mu se – **direktno izdiktiraju konkretni zadaci**. I, svakako, da se od njega traži da odredi krug saradnika (koope-

ranata), na koje u tom poslu mora računati među ovdašnjim političkim igračima.

Na ovom mjestu cijele priče dolazimo do neizbježnog **Međunarodnog suda za ratne zločine** u Hagu. Otprilike u onom trenutku i u konstelaciji aktualnih odnosa, koji su, samo nekoliko dana poslije *spektakularnog* aprilskog hapšenja **Nasera Orića** usred Tuzle, doveli glavnu hašku tužiteljicu **Karlu del Ponte** na jednodnevnu ekskurziju u Zagreb.

Hag – na početku i na kraju

Iole ozbiljniji i odgovorniji snimak stanja, o kome govorimo u ovoj rubrici *Povodom Gračaničkog glasnika*, jednostavno je nazamisliv i neizvodljiv – bez (ponovnog i, sve su prilike, još dugo potrebno) pominjanja *Haga*.

U samo desetak aprilskih dana, sredinom tog mjeseca godine 2003. i do njegovog kraja (da bi se, onda, prenijelo i u maj), desilo se toliko događaja koliko, u nešto dužem, razvučenom vremenskom razdoblju, već dugo, objektivno, nismo imali. Hapšenje **Ivice Rajića** u Hrvatskoj, **Nasera Orića** u Bosni i Hercegovini i **Momčila Mandića** u Srbiji, i to samo u nekoliko dana, onome ko to pravilno tumači i čita – sve govori.

Recimo i ovo: haškog optuženika, generala **Antu Gotovinu** u Hrvatskoj, naročito nakon smrti generala **Janka Bobetka** 30. aprila, oficijelno, nije *moгуće* uhapsiti, iako se, zapravo, *stvarno* radi o tome da ga se, zapravo, *ne želi* privesti u Hag, jer aktualna tamošnja vlast dobro znači da bi to izazvalo reakciju javnosti i da bi je – preko noći izbacilo iz sedla.

Šta, onda, učiniti?

Kompenzirati to Ivicom Rajićem. Em je on manje delikatan kao kapisla za eksploziju

hrvatskog javnog mnjenja, budući da je bosanskohercegovački Hrvat, em je, takođe, haški optuženik, em će, vjerovatno, zadovoljiti stroge zahtjeve Karle del Ponte i Haga, a neće izazvati spuštanje rampe pred najavljenim koracima ka integrisanju Hrvatske u evropsku porodicu.

Idemo dalje.

U Srbiju i Crnu Goru. Nekoliko dana prije hapšenja Momčila Mandića, ino-ministar ove *instant*-države **Goran Svilanović** na konferenciji za štampu upućuje poziv *vukovarskoj četvorci* koljača i ubica u ondašnjoj uniformi JNA – da se predaju Hagu. Naravno, to ne pije vode. Ništa do toga... Ali, zato je tu, opet kao *kompenzacija*, a i kao krajnje interesantna *zvjerk*, koja se glatko uklapa u aktuelni kontekst *čišćenja* u Srbiji, rečeni M. Mandić. Na trenutak će se, zbog toga, zaboraviti i *vukovarska četvorka*, a i još jedna krupna zločinačka *riba* – **Ratko Mladić**.

Da bi se trougao zatvorio, ostala je još Bosna i Hercegovina. Tu je, odavno zaglavljena u glibu nesposobnosti, neinventivnosti i nehrabrosti, u toku *trakavica* o hapšenju **Radovana Karadžića**. Koga, naravno, još neće uhapsiti, jer – ima još nekih važnih poslova, koje prethodno treba obaviti. A da su ga komotno mogli, da su htjeli, odavno *spakovati* u Hag, valjda je jasno svakom ko ima imalo soli u glavi... Zato je tu **Naser Orić**. Da bi se smirile neke, potencijalno zapaljive strasti i, svakako, da bi se, opet, poseglo za *kompenzacijom*. A i za redovno dobrodošlim, neizbježnim *izjednačavanjem svih strana*.

Priča je – privremeno – popet kompletirana, kako bi se na miru i bez nepotrebnih problema obavile pripreme za iduće činove drame. Koji će, svakako, uslijediti. Prije ili kasnije...

Kako sada izgleda buldožer-vizija

Tek u ovom kontekstu, jasnije je ono s početka ovog teksta – potreba za *korekcijama* paketa *buldožer*-reformi. Međutim, jasno je to samo onome ko želi da mu je išta jasno. Ostalima, a nije ih malo, *hoće se i dalje, odgovara im jedino to, da bude nejasno.*

Čak ni karikaturno odstranjivanje bivšeg člnika Predsjedništva BiH Mirka Šarovića – koga, iako zna da je do ramena imao umiješane prste u aferu *Orao*, Ešdaun javno pohvali kao *časnog*, bacajući nas u dilemu u vezi s pitanjem da li je njegovo i naše shvatanje značenja riječi *čast* isto – nije bitnije promijenilo neophodnost *korekcija reformi u hodu*. Nije na to uticalo ni *dosljedno* odbijanje Republike Srpske i njenih čelnika da prihvate jedinstvenu vojnu komandu. A ni, po svemu sudeći, nedavni, blago kazano skandalozan izbor Borisava Paravca, kao *legitimnog* predstavnika be-ha Srba u Predsjedništvu BiH. Pogotvo nakon groteskno neprihvatljive Ešdaunove izjave, poslije novinarskog pitanja hoće li Paravac biti provjeravan zbog onoga što je, prema pouzdanim podacima, u Doboju radio tokom rata, da *članovi Predsjedništva ne podliježu toj vrsti provjere...* Dovoljno je, izgleda, OHR-u da detaljno provjerava, sve do *istresanja iz gaća*, i posljednjeg opštinskog ćatu, što bi to bilo potrebno za *predsjednika države*!?

Po utvrđenom redu vožnje, obećano nam je da ćemo oko Prvog maja znati odgovore na najveći broj pitanja iz reformskog paketa *za 100 dana*. Uostalom, OHR raspolaže *batinom represije* i nije baš preporučljivo izlagati leđa njenom razmahivanju. Učiniće se to, svakako, ali – ne zato što su baš svi zagovornici i projektanti reformi ubijeđeni u to da Bosni i Hercegovini treba pomoći, već – stoga što im s a m o to ide u prilog.

Uostalom – razvijam skromno ovdje svoju staru tezu, koja ne mora biti originalni patent, ali jeste *istina*: nisu oni ovdje zato što nas vole i što svi odreda, bez izuzetka, žele da nam pomognu. Oni su ovdje zato što

(1) žele da otklone opasnost, koju, ovakvi kakvi smo, objektivno predstavljamo za Evropu,

(2) zato što su ovdje poslani s određenim ciljem i što su na *zadatku* i, konačno,

(3) zato što im se to i te kako isplati, neopisivo je unosno, *bezobrazno* mnogo se zaradi, obezbijede se pokoljenja, mirna starost i blagougodan život na skupom Zapadu.

Sve ostalo su – na nivou priče za malu djecu.

I, zato, kad – hoćemo da vjerujemo u to! – *buldožer*-reforma ipak uspije, poluči rezultate i, konačno *pomogne* da Bosna i Hercegovina dođe na *zelenu granu*, to će biti više plod pomenute tri bitne okolnosti, nego iskrene spremnosti, želje i volje da, konačno, uz tuđu pomoć krenemo putem razvoja normalne, evropske zemlje. A još manje će to biti rezultat toga što – u navodno reformskim nacionalnim partijama na vlasti – za to postoje spremnost, potencijali i vizije.

Naša svakodnevnica, naša gruba stvarnost stoga je, ipak, nešto drugo i nešto drugačije od onoga što je u lijepo zamišljenim projektima zapisano. Što to prije shvatimo i, pogotovo, *prihvatimo* – biće nam lakše i prije ćemo, valjda, izaći iz (su)mraka, kome, evo, ni proljetni razvigorac, ni vedrina buđenja prirode ne pomažu Bog zna koliko.⁴

(Tuzla, 18. 4. 2003.)

Kako sada izgleda buldožer-vizija

Tek u ovom kontekstu, jasnije je ono s početka ovog teksta – potreba za *korekcijama* paketa *buldožer*-reformi. Međutim, jasno je to samo onome ko želi da mu je išta jasno. Ostalima, a nije ih malo, *hoće se i dalje, odgovara im jedino to, da bude nejasno.*

Čak ni karikaturno odstranjivanje bivšeg člnika Predsjedništva BiH Mirka Šarovića – koga, iako zna da je do ramena imao umiješane prste u aferu *Orao*, Ešdaun javno pohvali kao *časnog*, bacajući nas u dilemu u vezi s pitanjem da li je njegovo i naše shvatanje značenja riječi *čast* isto – nije bitnije promijenilo neophodnost *korekcija reformi u hodu*. Nije na to uticalo ni *dosljedno* odbijanje Republike Srpske i njenih čelnika da prihvate jedinstvenu vojnu komandu. A ni, po svemu sudeći, nedavni, blago kazano skandalozan izbor Borisava Paravca, kao *legitimnog* predstavnika be-ha Srba u Predsjedništvu BiH. Pogotvo nakon groteskno neprihvatljive Ešdaunove izjave, poslije novinarskog pitanja hoće li Paravac biti provjeravan zbog onoga što je, prema pouzdanim podacima, u Doboju radio tokom rata, da *članovi Predsjedništva ne podliježu toj vrsti provjere...* Dovoljno je, izgleda, OHR-u da detaljno provjerava, sve do *istresanja iz gaća*, i posljednjeg opštinskog ćatu, što bi to bilo potrebno za *predsjednika države*!?

Po utvrđenom redu vožnje, obećano nam je da ćemo oko Prvog maja znati odgovore na najveći broj pitanja iz reformskog paketa *za 100 dana*. Uostalom, OHR raspolaže *batinom represije* i nije baš preporučljivo izlagati leđa njenom razmahivanju. Učiniće se to, svakako, ali – ne zato što su baš svi zagovornici i projektanti reformi ubijeđeni u to da Bosni i Hercegovini treba pomoći, već – stoga što im s a m o to ide u prilog.

Uostalom – razvijam skromno ovdje svoju staru tezu, koja ne mora biti originalni patent, ali jeste *istina*: nisu oni ovdje zato što nas vole i što svi odreda, bez izuzetka, žele da nam pomognu. Oni su ovdje zato što

(1) žele da otklone opasnost, koju, ovakvi kakvi smo, objektivno predstavljamo za Evropu,

(2) zato što su ovdje poslani s određenim ciljem i što su na *zadatku* i, konačno,

(3) zato što im se to i te kako isplati, neopisivo je unosno, *bezobrazno* mnogo se zaradi, obezbijede se pokoljenja, mirna starost i blagougodan život na skupom Zapadu.

Sve ostalo su – na nivou priče za malu djecu.

I, zato, kad – hoćemo da vjerujemo u to! – *buldožer*-reforma ipak uspije, poluči rezultate i, konačno *pomogne* da Bosna i Hercegovina dođe na *zelenu granu*, to će biti više plod pomenute tri bitne okolnosti, nego iskrene spremnosti, želje i volje da, konačno, uz tuđu pomoć krenemo putem razvoja normalne, evropske zemlje. A još manje će to biti rezultat toga što – u navodno reformskim nacionalnim partijama na vlasti – za to postoje spremnost, potencijali i vizije.

Naša svakodnevnica, naša gruba stvarnost stoga je, ipak, nešto drugo i nešto drugačije od onoga što je u lijepo zamišljenim projektima zapisano. Što to prije shvatimo i, pogotovo, *prihvatimo* – biće nam lakše i prije ćemo, valjda, izaći iz (su)mraka, kome, evo, ni proljetni razvigorac, ni vedrina buđenja prirode ne pomažu Bog zna koliko.⁴

(Tuzla, 18. 4. 2003.)